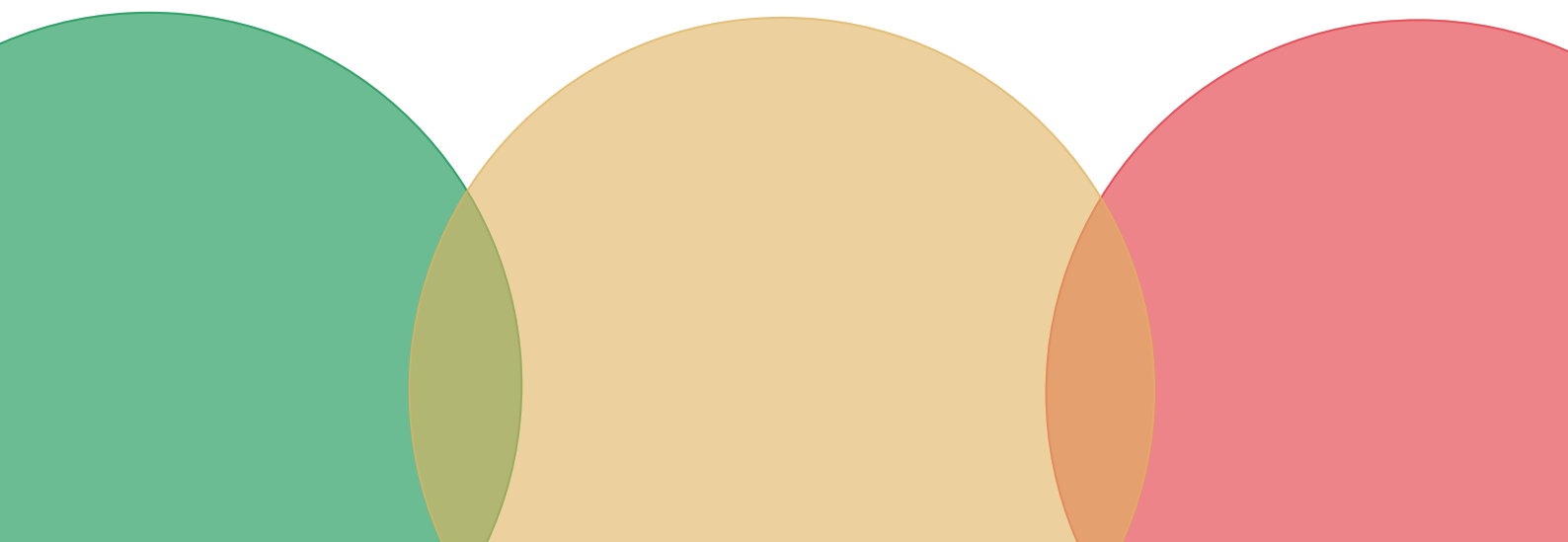

Prijedlozi izvedbenih planova iz građanskog obrazovanja

naslov: Prijedlozi izvedbenih planova iz građanskog obrazovanja

izdavač: Forum za slobodu odgoja, Kralja Držislava 12, 10 000 Zagreb

za izdavača: Eli Pijaca Plavšić

autori: Mario Bajkuša, Ivana Veldić, Ana Vrsalović

Zagreb, 2010.

Vlasnik ovog primjerka može fotokopirati bilo koji dio za neprofitabilnu uporabu u obrazovne svrhe.

Izradu ovu publikacije omogućeno je temeljem financijske potpore Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva u skladu s Ugovorom broj 07578-09-01, klasa 421-02/09-PP-4/01.

Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji su mišljenja autora i ne izražavaju nužno stajalište Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva.

Uvod

Forum za slobodu odgoja od 1998. godine provodi program stručnog usavršavanja iz područja ljudskih prava, demokracije, vladavine prava i nenasilja.

Program nudi nastavnicima sadržaj, te prijedloge radionica i nastavnih jedinica koje se mogu provoditi s učenicima kako bi se upoznali s temeljnim pojmovima građanstva. No, izazov koji se stalno predstavljao pred program i FSO jest kako potaknuti nastavnike da češće uključuju sadržaje o demokratskom građanstvu u nastavu, te da s time počnu od samih početaka, od prvog razreda. Često smo bili svjedoci kako kolegice i kolege kažu kako se ove teme ne mogu provoditi u nižim razreda. S druge strane, dobivali smo izvješća drugih kolega i kolegica koji su na inventivan i kreativan način uključili teme u svoju nastavu.

U tom kontekstu je i nastala ova publikacija, kao i Zbirka nastavnih priprema iz građanskog obrazovanja.

Izvedbeni planovi koji su predstavljeni u ovoj publikaciji temelje se na programima koje provodi Forum za slobodu odgoja. Zajedno s ovim Izvedbenim planovima nastavnici mogu koristiti udžbenike, priručnike, nastavne pripreme i listiće i sve druge materijale koje su dobili na seminarima naših programa.

Planovi obuhvaćaju fond od 35 sati, te donose svaku pojedinu jedinicu i kompetencije koje bi učenici trebali steći nakon provedene nastavne jedinice.

Nadamo se da će ovi Izvedbeni planovi potaknuti nastavnike i nastavnice na kreativnost i uvođenje sadržaja vezanih uz građansko obrazovanje u svoje predmete ili predlagati neke druge oblike provođenja ovih planova u školskim kurikulumima.

Autori

Napomene

|| Provođenje ovih izvedbenih planova od početka trebaju biti utemeljeni na demokratskim principima i suradnji nastavnika i učenika.

|| Ove nastavne jedinice trebaju biti otvorene uz korištenje novih tehnologija te multimedijски pristup.

|| Izvedbeni planovi su tu kao podloga, a nastavnici se potiču da navedene planove, bilo u cijelosti ili neke od njihovih segmenata, provedu bilo korelacijom s predmetima koje predaju ili kroz izvannastavnu aktivnosti. Iz tog razloga autori nisu navodili više detalja i opisa u planovima.

|| Učenicima se treba ponuditi više načina provođenja ovih planova:

||| Učenje se može provoditi na individualnoj razini gdje svaki učenik stvara svoj portfolio s pronađenim materijalima vezanim uz temu pojedinog sata, a na kraju se priprema konačno izvješće o najvažnijim sadržajima usvojenim u protekloj nastavnoj godini.

||| Rad se može koncipirati problemski gdje se učeniku ili skupini učenika predstavlja problem kojeg trebaju riješiti pri čemu će usvojiti potrebna znanja i vještine vezana uz program građanskog obrazovanje.

||| Treba poticati grupni rad, vježbanje argumentiranja svojih stavova, pronalaženje argumenata, dokaza, istraživanje i vrednovanje izvora podataka i sve druge oblike aktivnog uključivanja učenika u nastavu.

|| Prilikom provođenja kvizova znanja u kojima sudjeluju skupine učenika, pri formiranju skupina redovito mijenjati sastav skupine da svaki učenik radi i upozna druge učenike.

|| Ako u školi samo jedan ili nekoliko razreda provodi ovaj program pripremiti zajedno i održati predstavljanje ostalim učenicima na razini škole

|| Nakon svakog održanog sata zabilježiti koji učenici su se posebno istaknuli svojom aktivnošću za vrijeme sata; aktivnim sudjelovanjem, iznošenjem vlastitog mišljenja i prethodnom pripremom za sat.

Prijedlog metoda

- || debata
- || oluja ideja
- || rasprava
- || projekt
- || rješavanje problema
- || prepričavanje
- || pretraživanje interneta i tiskanih medija
- || intervju
- || anketa
- || esej
- || igranje uloga
- || simulacija suđenja
- || aktivno slušanje
- || posredovanje
- || pregovaranje
- || arbitraža
- || medijacija
- || upoznavanje s radom institucija

Prijedlog literature

- Ančić B. i sur. (2010) *Obrazovanjem protiv korupcije*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Bajkuša, M. i T. Puhovski (2010) *Smjernice za uključivanje edukacije o Europskoj uniji u obrazovni sustav Republike Hrvatske*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Bajkuša, M., I. Veldić i A. Vrsalović (2010) *Zbirka nastavnih priprema iz građanskog obrazovanja*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Domazet, M. i Miškulin, I. (2007): *Vladavina prava - priručnik za nastavnike*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Ibišević Muminović, J. i Pijaca, E. (2009): *Možemo to riješiti: Medijacijom prema kulturi demokratske komunikacije i rješavanja sukoba - priručnik za nastavnike*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- McGuire, P. (2001): *Simulacija suđenja - priručnik za nastavnike*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- McQuoid-Mason, D. i sur. (2001): *Demokracija za sve: obrazovanje za političku kulturu*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- McQuoid-Mason, D. i sur. (2001): *Demokracija za sve - priručnik za nastavnike*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- O'Brien, E. L., Greene, E. , McQuoid-Mason, D. (2001): *Ljudska prava za sve: obrazovanje za kulturu ljudskih prava*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- O'Brien, E. L., Greene, E. , McQuoid-Mason, D. (2001): *Ljudska prava za sve - priručnik za nastavnike*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Pakasulienne, D. (2008): *Antikorupcijsko obrazovanje u školama - priručnik za nastavnike*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Puhovski, T. (2010) *Europska unija i kako podučavati o njoj*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Puhovski, T. ur. (2010) *Zbirka nastavnih priprema za Edukaciju o Europskoj uniji*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
- Zimmer, J. A. (2001): *Možemo to riješiti - priručnik za nastavnike*. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.

Prvi stupanj

od 1. do 4. razreda osnovne škole

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
1.	Uvodni sat	Upoznati sadržaj i ciljeve nastavnog predmeta "Građansko obrazovanje" te razumjeti njegovu važnost Dogovoriti način rada s učenicima
2.	Tko sam ja?	Uočiti svoje osobine kao društvenog bića. Razvijati poštivanje i tolerantnost prema drugima.
3.	Moja zajednica i ja	Upoznati se s načinom života u zajednici. Upoznati se s pravilima ponašanja u zajednici. Uspostavljati ravnopravne odnose s drugima.
4.	Vrste zajednica	Razumjeti važnost postizanja i poštivanja dogovora. Sudjelovanje u donošenju odluka.
5.	Tolerancija	Razvijati tolerantnost prema drugima. Uočiti sličnosti i razlike među ljudima.
6.	Oboji svijet tolerancijom	Osvijestiti važnost razlika među ljudima. Prepoznati i prihvatiti različitosti.
7.	Moj doprinos tolerantnom društvu	Prihvatiti razlike između pojedinaca i između pojedinih društvenih grupa. Uspostaviti ravnopravne odnose s drugima.
8.	Kviz tolerancije	Primjena naučenog
9.	Ljudska prava	Upoznati se s pojmom ljudskih prava. Prepoznati prava koja ostvaruju u svojoj neposrednoj okolini.
10.	Prava djece	Razvijati odgovornost u zaštiti ljudskih prava. Razumijevanje pojma potreba. Uočiti razlike između temeljnih ljudskih potreba i prava.
11.	Važnost poštivanja ljudskih prava	Usvojiti pojam dječjih prava. Upoznavanje Konvencije o pravima djeteta. Osvijestiti kada se krše pojedina prava na konkretnim slučajevima.
12.	Kviz ljudskih prava	Primjena naučenog
13.	Utjecaj ljudi na onečišćenje okoliša	Razvijati pozitivan odnos prema sebi. Razvijati otvorenost prema promjenama.
14.	Važnost očuvanja prirode	Osvijestiti važnost prirodnih resursa. Razvijati svijest o važnosti očuvanja prirode te ulogi ljudi u onečišćenju okoliša.
15.	Moja uloga u očuvanju prirode	

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
16.	Kviz	Primjena naučenog
17.	Temeljne komunikacijske vještine	Razvijati sposobnost aktivnog slušanja. Razvijati sposobnost prepoznavanja emocija.
18.	Vježbanje komunikacijskih vještina	Naučiti postavljati pitanja tijekom razgovora.
19.	Što kad se nađemo u sukobu?	Osvijestiti kako ljudi imaju različite potrebe i želje. Naučiti aktivno slušati. Osvijestiti utjecaj neverbalne komunikacije. Osvijestiti koji stil rješavanja sukoba dominira kod učenika.
20.	Načini rješavanja sukoba	Upoznati metode autoritarne i alternativne metode rješavanja sukoba. Usvojiti metodu nenasilnog rješavanja sukoba.
21.	Medijacija – metoda nenasilnog rješavanja sukoba	Promovirati metodu nenasilnog rješavanja sukoba. Usvojiti korake u medijaciji. Naučiti otvoreno kumunicirati.
22.	Koraci u medijaciji	Poticati aktivno slušanje. Poticati iskazivanje vlastitih stavova.
23.	Vježbanje medijacije na stvarnim primjerima u manjim skupinama	Pomoću konkretnih primjera približiti i usvojiti metodu nenasilnog rješavanja sukoba i njene karakteristike.
24.		
25.		
26.		
27.	Demokracija	Najaviti kandidaturu učenika za izbor predsjednika razreda prema demokratskim načelima.
28.	Demokracija	Učenici koji se kandidiraju trebaju naučiti predstaviti svoj program. Znati opisati demokratsku vlast.
29.	Ti i demokracija	Razlikovati različite oblike vlasti.
30.	Izbor predsjednika razreda	Razvijati kritičko mišljenje. Znati procijeniti razmišljaš li demokratski. Prepoznati znakove demokracije. Znati prepoznati demokratsko postupanje u svakodnevnim situacijama.

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
31.	Što je EU	Osvijestiti postojanje Europske unije.
32.	Povijest EU	Poučiti koje su zemlje članice.
33.	Zemlje članice EU	Raspraviti na koje načine predstavljamo svoju zemlju.
34.	Kviz o Europskoj uniji	Upoznati neke od razloga ulaska država u EU
35.	Završni sat	

Drugi stupanj

od 5. do 8. razreda osnovne škole

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
1.	Uvodni sat	Upoznati učenike sa sadržajem i ciljevima nastavnog predmeta „Građansko obrazovanje“
2.	Demokracija i demokratska vlast	Upoznati se s pojmom demokracije i njenim temeljnim principima.
3.		Upoznati različite oblike demokracije.
4.	Ljudska prava i prava manjina	Upoznati se s pojmom ljudskih prava.
5.		Znati što sve ljudska prava podrazumijevaju. Razvijati toleranciju prema različitim. Razvijati odgovornost u zaštiti ljudskih prava.
6.	Ustav i vladavina prava	Upoznati se s ustavom RH.
7.		Upoznati se s temeljnim ustavnim vrednotama.
8.	Vlast u Republici Hrvatskoj	Upoznati definiciju vlasti.
9.		Upoznati se s konceptom trodiobe vlasti i kako je ona definirana ustavom RH. Upoznati tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti.
10.	Simulacija suđenja	Razumjeti svrhu i tijek postupka pred sudom. Razumjeti uloge sudionika u sudskom postupku. Primjena naučenoga
11.	Sukob i načini rješavanja sukoba	Upoznati različite stilove rješavanja sukoba (natjecanje, suradnja, izbjegavanje, prilagođavanje i kompromis).
12.	Što je to medijacija?	Upoznati autoritarne i alternativne metode rješavanja sukoba (suđenje, arbitraža, pregovaranje, mirenje i medijacija).
13.	Komunikacijske vještine	Upoznati metodu nenasilnog rješavanja sukoba.
14.	Komunikacijske vještine	Razvijati sposobnost aktivnog slušanja. Razvijati sposobnost prepoznavanja emocija.
15.	Koraci u medijaciji i vježbanje medijacije u manjim skupinama	Razvijati sposobnost parafraziranja i reflektiranja. Osvijestiti utjecaj neverbalne komunikacije.
16.		Usvojiti korake u medijaciji. Naučiti otvoreno komunicirati.
18.		Usvojiti metodu nenasilnog rješavanja sukoba .

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
19.	Što je korupcija?	Znati definirati korupciju. Znati razlikovati privatni i javni interes.
20.	Oblici i uzroci korupcije	Prepoznati koja ljudska prava krši korupcija. Osvijestiti štetnost korupcije na društvo i samog sebe. Osvijestiti štetnost korupcije u politici i na politiku.
21.	Korupcija, društvo i ja	Osvijestiti kako je i prepisivanje u školi oblik korupcije. Upoznati se sa zakonskim okvirima borbe protiv korupcije. Osvijestiti važnost etičkog ponašanja u obavljanju posla.
22.	Korupcija, društvo i ja	Razvijati građansku odgovornost. Osvijestiti da je davanje prednosti rođaku ili prijatelju nezakonito.
23.	Posljedice korupcije	Osvijestiti da je svaki čin sa svrhom osobnog dobitka ili štete drugome nezakonit. Osvijestiti štetnost korupcije na svakodnevni život pojedinca te na društvo u cjelosti.
24.	Kampanja protiv korupcije	Osvijestiti da je prisvajanje nezasluzenog nezakonito.
25.		
26.	Pojam Europe	Osvijestiti postojanje EU. Upoznati razliku između Europe i EU. Upoznati što sve pojam Europa podrazumijeva u kulturološkom, povijesnom i političkom smislu. Upoznati razloge zbog kojih je Europa dobila status kontinenta.
27.	Simboli EU	Upoznati simbole EU. Upoznati se s ulogom simbola u stvaranju identiteta.
28.	Povijest EU	Upoznati razloge nastanka EU. Upoznati se s načinima suradnje među državama. Osvijestiti učenike o ulogama različitih država u integriranju kroz povijest. Upoznati razloge ulaska država u EU.
29.	Institucije EU	Upoznati institucije EU. Objasniti kako građani sudjeluju u funkcioniranju EU-a. Upoznati glavne karakteristike Europskog parlamenta, Vijeća EU-a, Komisije i Europskog suda.

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
30.	Što EU radi?	Upoznati se sa zajedničkim politikama EU i načinom njihova funkcioniranja. Upoznati pojam jedinstvenog tržišta. Upoznati kako EU promiče i štiti ljudska prava.
31.	Budućnost EU	Upoznati različite scenarije razvitka EU. Osvijestiti problem europskog identiteta. Raspraviti pitanje krajnjih granica EU.
32.	Odnos RH i EU	Upoznati razloge zbog kojih RH želi biti dio Eua. Upoznati povijesni razvoj odnosa RH i EU. Raspraviti prednosti i nedostatke članstva RH u EU.
33.	Najčešći mitovi i zablude o EU	Raspraviti o glavnim zabrudama i mitovima koji se vežu uz EU (sir i vrhnje, kolinje...)
34.	Intervju	Upoznati se sa stavovima učenika oko ulaska RH u EU. Upoznati se sa stavovima ljudi u okolini. Saznati što ljudi smatraju koje su glavne prednosti a koji nedostaci ulaska u EU.
35.	Završni sat	

Treći stupanj

od 1. do 4. razreda srednje škole

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
1.	Uvodni sat	Upoznati učenike sa sadržajem i ciljevima nastavnog predmet "Građansko obrazovanje" te razumjeti njegovu važnost Dogovoriti način rada s učenicima
2.	Demokracija i demokratska vlast	Znati razlikovati različite oblike vlasti. Znati definirati demokraciju i opisati demokratsku vlast. Znati razlikovati pojmove legitimno i legalno.
3.	Demokracija i demokratska vlast II	Upoznati se s temeljnim principima demokracije. Znati razlikovati različite oblike demokracije.
4.	Ustav	Definirati ustav- Upoznati se s Ustavom RH i njegovim glavnim poglavljima Ustava.
5.	Vlast	Znati definirati vlast. Upoznati se s konceptom trodiobe vlasti i kako je definirana Ustavom RH. Znati prepoznati tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti. Osvijestiti potrebu informiranja o zadacima koje provode tijela javne vlasti. Podizati svijest o informiranju kao obliku osobne odgovornosti u demokratskim procesima. <i>S učenicima dogovoriti temu parlamentarne rasprave za 10. sat kao i način pripreme za raspravu</i>
6.	Ljudska prava	Upoznati se s političkim pravima definiranimi ODPČ i Ustavom RH Upoznati se s temeljnim ustavnim vrednotama (čl. 3. Ustava RH)
7.	Ljudska prava	Uvidjeti da sloboda podrazumjeva i odgovornost Prepoznati načine kako se štite politička prava manjinskih grupa Uvažiti potrebu zaštite manjina, kolektivnih prava i prava različitih skupina pod vladavinom većine
8.	Ljudska prava i prava manjina	
9.	Diskriminacija i sustav zaštite ljudskih prava	Upoznati se s definicijom diskriminacije po bilo kojoj osnovi Prepoznati glavne načine zaštite ljudskih prava Upoznati se s institucijom pučkog pravobranitelja

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
10.	Simulacija parlamentarne rasprave	Primjena naučenog
11.	Definiranje korupcije	Znati definirati korupciju. Razlikovati malu i veliku korupciju, te uočiti višedimenzionalnost fenomena korupcije. Razlikovati privatni i javni interes. Prepoznati koja ljudska prava krši korupcija.
12.	Korupcija i društvo	Osvijestiti štetnost korupcije na društvu i odnose među ljudima. Osvijestiti štetnost korupcije na društveno povjerenje.
13.	Korupcija, politika i javni sektor	Osvijestiti štetnost korupcije u politici i na politiku. Znati prepoznati oblike korupcije u politici i javnom sektoru.
14.	Korupcija i ja	Uočiti štetne posljedice korupcije na samoga sebe. Osvijestiti kako je prepisivanje i korištenje šalabahtera oblike korupcije. Osvijestiti štetnost korupcije na druge sfere društvenog života.
15.	Borba protiv korupcije	Upoznati se s zakonskim okvirom borbe protiv korupcije. Osvijestiti potrebu za transparentnošću rada tijela javne vlasti. Osvijestiti važnost etičkog ponašanja u obavljanju posla i dužnosti. Uočiti građansku odgovornost kao temeljnu vrlinu demokratskog građanina.
16.	Borba protiv korupcije	Osvijestiti da je davanje prednosti rođaku ili prijatelju nezakonito. Osvijestiti da je svaki čin sa svrhom osobnog dobitka ili štete drugome nezakonit. Osvijestiti štetnost korupcije na svakodnevni život pojedinca te na društvo u cjelosti. Osvijestiti da je prisvajanje nezasluzenog nezakonito.
17.	Kampanja protiv korupcije	Primjena naučenog
18.		

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije
19.	Sukob i rješavanje sukoba u društvu	Znati definirati i prepoznati sukob. Upoznati se s metodama rješavanja sukoba: pregovaranje, arbitraža, medijacija, te suđenje. Znati glavne karakteristike svake pojedine metode. Upoznati stilove rješavanja sukoba (natjecanje, suradnja, izbjegavanje, prilagođavanje i kompromis). Prepoznati dominantni stil rješavanja sukoba.
20.	Nenasilje	Promovirati nenasilje kao način rješavanja sukoba i konflikata. Podići svijest o štetnosti nasilja u društvu.
20.	Medijacija	Znati definiciju medijacije. Usvojiti korake u medijaciji.
21.	Koraci u medijaciji	Upoznati se s načinima gdje se medijacija može primijeniti.
22.	Temeljne komunikacijske vještine	Razviti sposobnost aktivnog slušanja. Razviti sposobnost prepoznavanja emocija. Razviti sposobnost parafraziranja i postavljanja pitanja.
23.	Vježbanje komunikacijskih vještina	Razviti sposobnost refleksije.
24.	Vježbanje medijacije u manjim skupinama	Na primjerima približiti i usvojiti metodu medijacije kao nenasilnog rješavanja sukoba.
25.		Vježbati komunikacijske vještine.
26.		
27.		
28.	Što je Europa? Što je Europska unija?	Razlikovati Europu i Europsku uniju. Znati povijesni i politički kontekst nastanka Europske unije.
29.		Znati povijest proširenja EU i povijesni kontekst pojedinih etapa proširenja.
30.	Tko je tko u EU?	Znati glavne institucije EU i njihov djelokrug rada.
31.	Što EU čini?	Znati glavne aspekte djelovanje EU. Upoznati se s utjecajem EU u svakodnevnom životu.
32.		

Br. sata	Nastavna jedinica	Kompetencije	Korelacija
33.	Hrvatska i EU	Znati povijest odnosa EU i Hrvatske Razumijeti proces pristupanja Znati iritički sagledati proces proširenja. te uvidjeti pozitivne i negativne aspekte Uvidjeti mogućnosti koje se pružaju ulaskom Republike Hrvatske u EU	
34.	Debata	Usvojiti vještinu argumentiranog raspravljanja na tolerantan način među suprotstavljenim stavovima. Primjena naučenog	
35.	Završni sat		

FORUM ZA SLOBODU ODGOJA

Forum za slobodu odgoja je nevladina i neprofitna organizacija, aktivna u Hrvatskoj od 1992. godine, registrirana 1998. g. prema Zakonu o udrugama. Temeljni cilj Foruma je implementacija obrazovnih standarda suvremenih demokratskih društva u hrvatski obrazovni sustav. Članovi Foruma su obrazovni stručnjaci, iskusni eksperti i akademici, profesori i učitelji, roditelji, studenti i učenici koji su zainteresirani za probleme u obrazovanju. U posljednjih 18 godina svog rada glavne aktivnosti uključuju kreiranje i provedbu edukacijskih programa za metodičku izobrazbu nastavnog osoblja, nenasilno rješavanje sukoba, zdravstveno obrazovanje, integralno građansko obrazovanje, stipendiranje učenika, te usavršavanje u metodici poučavanja. Forum za slobodu odgoja član je „European Forum for Freedom in Education“, mreže „Street Law“, „RWCT International Consortium“, „Network of Education Policy Centers“ te Koordinacije udruga za djecu.

www.fso.hr | forum@fso.hr | Forum za slobodu odgoja | @fsohr

